

årgång 18 ● nr 1-2005

nattvakan

Nattvakan

utges av Hudiksvallsregionens fågelklubb (HFK).
Tidningen utkommer med två nummer årligen
och erhålles av samtliga medlemmar i HFK.
Årsavgiften för medlemskap är för närvarande
80 kronor och insättes på pg. 88 94 30-5.

Hudiksvallsregionens fågelklubb

är lokalklubb till Gävleborgs Läns Ornitologiska Förening (GLOF). Medlemskap i HFK är dock oberoende av medlemskap i GLOF. HFK:s verksamhetsområde utgörs av Hudiksvalls och Nordanstigs kommuner.

Lokalklubben har till syfte att samla och stimulera intresset för fågelfaunan och skyddet av fågelmiljön i Hudiksvalls och Nordanstigs kommuner. Dessutom skall föreningen verka för att sprida kunskap i fågelfrågor genom kursverksamhet och exkursioner. Föreningen skall vara ett forum där medlemmarna inspireras och informeras varandra. En viktig uppgift för föreningen är att vara drivande i vissa frågor med anknytning till fågelskydd.

Styrelse

Ordförande: Mats Sundkvist, Båtmansvägen 6
824 40 Hudiksvall, Tel. 0650-167 29

Vice ordförande: Maria Dunder, Lingarövägen 40
? Hudiksvall, Tel. 0650-137 72

Sekreterare: Karin Svensson, Blockvägen 16 F
824 34 Hudiksvall, Tel. 0650-175 37

Kassör: Lars-Göran Lindström, Slättervägen 13
824 40 Hudiksvall, Tel. 0650-141 21

Övrig ledamot: Bo Fagerström, Dalgatan 10
824 42 Hudiksvall, Tel. 0650-59 51 58

Suppleant: Niclas Vallin, Bergevägen 9
820 77 Gnarp, Tel. 0652-141 20

Suppleant: Kristina Sjöström, Välsta 62
824 94 Hudiksvall, Tel. 0650-74 30 87

Följ med HFK på exkursion

Hudiksvallsregionens fågelklubb har ett digert utflyktsprogram under alla årstider.

Tryckt av:
S-tryck
Skutskär

Sett i markerna Hösten-vintern 2004/2005

Mats Axbrink

ÄGNAR MAN SIG INTE ÅT RINGMÄRKNING vid Reffelmansviken (se annan plats i tidningen) så spenderas hösten med fördel på någon lämplig sträcklokal. Denna hösts höjdare var nog de stora mängderna simänder som passerade kusten den 21 september. Hela 2475 blåsänder sågs flyga förbi Sörfjärden. När fåglarna kommer ner mot Hornslandet brukar de ju tveka när de kommer till Hörneudde och mycket riktigt låg en stor flock simänder här samma kväll. Bland hundratal bläs- och stjärtänder hittades också 14 stycken skedänder. På samma lokal hade i slutet av augusti hela 11 gravänder rastat, men en än större flock sågs sträcka förbi Sörfjärden i början augusti, inte mindre än 18 stycken! Ytterligare gravänder sågs under hösten. Här måste framhållas två så sent som 27 november vid Bergön. **Fortsättning sidan 17**

INNEHÅLL NR 1 - 05

**Sett i markerna
våren-sommaren 2004** 3

Mats Axbrink

**Ringmärknings-
verksamheten 2004** 4

Kenneth Karelius

Lars Göran Lindström

Ekonomisk redovisning 11

Lars Göran Lindström

Ismåsen i Lerkil 12

Karin Svensson

Citattävling 14

Karin Svensson

Nyårsexkursionen 18

Karin Svensson

Boktips 20

Maria Dunder

Fjällgåsnotiser 22

Lars Göran Lindström

Program 23

Fotopå denna sida. Vitnäsa

Lars-Göran Lindström

Foto på framsidan. Sångsvan

Lars-Göran Lindström

Foto på baksidan. Grå flugsnappare

Lars-Göran Lindström

Blåmes blir ringmärkt. Foto: Lars-Göran Lindström.

Ringmärkningsverksamheten

2004

Kenneth Karelius, Lars Göran Lindström

UNDER ÅR 2004 MÄRKTES 3844 fåglar av 81 olika arter. Antalet boungar var i stort sett lika med föregående år, 1939, medan antalet flygga fåglar minskade med cirka 600.

Märkningen av starungar, i slutet av maj, startade årets ringmärkningssäsong. Stararna verkade ha haft en ganska lyckad häckningsframgång och i de flesta holkar fanns ungar.

Kustfågelmärkningen på öar utanför Häl-singekusten gav drygt 1600 fåglar. Färre

trutar än de senaste åren märktes men silvertärna med 379 märkta var ett mycket bra resultat. Även 147 ringmärkta tordmular var en hög summa.

Bland rovfåglar märktes hela 44 tornfalkar medan duvhök och ormråk visade upp sämre resultat än genomsnittet under de senaste tio åren.

Av ugglorna märktes åtta individer av både slag- och kattuggla medan endast en unge av

berguv blev märkt. Det går inte bra för berguven i våra trakter.

Ett överraskande inslag i märkningen på Reffelmansviken, under hösten, var de gråsiskor som redan i augusti dök upp i ganska stora mängder och sedan försvann under september. De år som vi fångar många gråsiskor brukar dessa dyka upp under andra halvan av september och finnas kvar hela oktober månad. Antalet märkta fåglar på Reffelmansviken blev under året 1685, en siffra klart under de senaste tio årens medelvärde 2 127, en del beroende på färre märkningstillfällen.

Nedan följer en genomgång av två arter där minskningen av antalet ringmärkta fåglar, hos oss, beror på olika orsaker.

Blåhake

Biotopen för blåhake har under de senaste fem åren blivit kraftigt försämrad. Tidigare år kunde vi fånga blåhakar i stort sett i alla våra nät medan de nu endast verkar finnas nere i vassen. En stor del av området består numera av inproduktiva gräsområden där inte blåhaken trivs på grund av dålig tillgång på föda. Delar man upp märkningen i femårsperioder ser man minskningen klart. Under den första femårsperioden, 1990–1994 märktes 456 fåglar, mellan 1995 och 1999 blev summan 580. Den senaste femårsperioden 2000–2004 gav endast 252 märkta individer (se diagram på nästa sida). I stort sett har alltså en halvering skett. Vissa årsvariationer i häckningsframgången kan ju inverka men man kan nog inte säga att det häckande beståndet av blåhake har minskat till hälften utan minskningen får nog förklaras med sämre förhållanden lokalt.

Törnskata

Törnskatan är en art som verkar minska i hela sitt häckningsområde i Sverige. Vi har också i våra ringmärkningssiffror märkt av minskningen, även om man inte skall dra alltför

långtgående slutsatser av det, för antalet märkta fåglar har aldrig varit speciellt stort. Tittar man även här på femårsperioder så framgår den negativa trenden dock mycket tydligt. Den första perioden märktes 91 stycken, den andra 69 och den senaste bara 37 individer (se diagram på nästa sida). Skall man tolka våra siffror så är beståndet nästan bara en tredjedel av vad det var tidigare. Den stora minskningen av törnskata beror nog inte, som hos blåhaken, på lokala förhållanden utan speglar ganska väl den minskning av arten som setts även på andra håll.

Återfynd

Under året inkom 80 återfynd av 17 arter. Det blev med andra ord ett mellanår jämfört med det fantastiska fjolåret då antalet återfynd dels var betydligt större och dels där vi hade de fantastiska fynden av labben från Brasilien och silvertärnan från Nya Zeeland. Men även i år finns en del intressanta återfynd.

En silltrut som märktes på Penninggrund, Söderhamn i slutet av juni 2001 avlöstes i fält i Italien drygt två år senare 2 659 km från märkningsplatsen. En annan silltrut som märktes som årsunge förra året utanför Söderhamn avlöstes fyra månader senare en bit från Frankfurt, Tyskland. Tre återfynd av silltrut kommer från vårt östra grannland Finland (1).

Östliga återfynd av hos oss ringmärkta fåglar är inte så vanliga. I fjol fångades och togs i fångenskap en gråsiska, som vi märkte på Reffelmansviken i oktober 2002, i Gorkiy Bor, Ryssland. Avståndet till fyndplatsen var 1 639 km (2).

Två återfynd av skrattnås kom från England. Det ena gällde en fågel som märktes utanför Söderhamn i juni 2002 och som hittades död, troligen kolliderade den med ett fordon, i North Yorkshire två och ett halvt år senare. Den andra fågeln blev också dödad

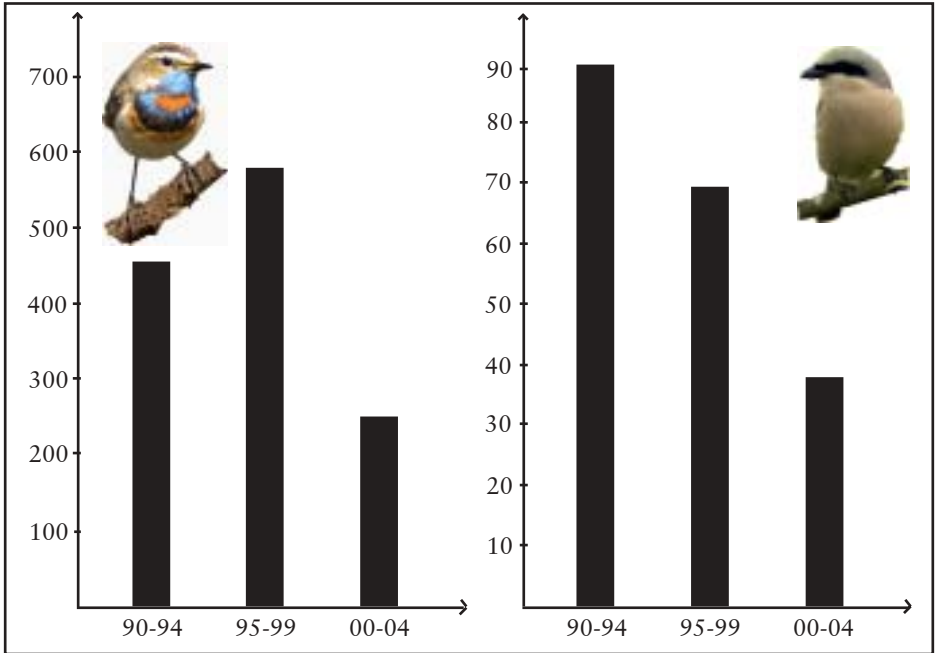

Diagram. Antal märkta blåhakar och törnskator under tre femårsperioder.

av ett fordon i Gockerham, Lancashire efter två år (3).

Av de tre tärnarternas som märks i vårt område (fisktärna, silvertärna och skräntärna, ingen sktär de senaste två åren) gav **fisktärna** förra året (två av dem från 2003) flest återfynd. Två tärnor kontrollerades av en ringmärkare i England. Den ena var fyra år gammal och den andra var en årsunge två månader efter märkningen (båda från 2003). En fågel som märktes som unge år 2000 kontrollerades av en ringmärkare på Ottenby, Öland fyra år senare. Två långväga återfynd av fisktärna inkom också, båda från Namibia, Afrika. Det ena var en fågel som märktes på Självhällan, Enånger den 27 juni i fjol och som kontrollerades av ringmärkare drygt två månader senare 9 354 km från märkplatsen. Den andra fågeln märktes på Hattgrund, Rogsta 1999 och avlöstes drygt fem år senare på

samma plats i Namibia. Båda fångades i nät på natten av samma ringmärkare (4).

Återfynd av tättingar är inte så vanligt. Dock blev en **sävspärv** som märktes 2002 på Reffelmansviken kontrollerad av en ringmärkare i Neurandenburg, Tyskland två år senare 976 km från märkplatsen (5).

En **trana** som märktes 1998 i Kytte, Bergsjö avlöstes nästan sex år senare i Rostock, Tyskland. Den följer med andra ord den flyttlinje som de flesta tranor tar (6).

Kontroller

Antal kontroller av fåglar märkta av andra ringmärkare var förra året mycket lågt, två stycken.

En **grönsiska** som märktes i Arnhem, Holland flög mot en ruta på ett hus i Lingarö, Hudiksvall. Siskan kvicknade efter ett tag till och flög till synes oskadd i väg (A).

Art	Pull	Flygg	RMV	Summa
Ejder		1		1
Svärta		2		2
Knipa		1		1
Bivränk	2			2
Duvhöök	3	2		5
Ormvränk	6			6
Fiskgjuse	7			7
Tornfalk	44			44
Trana	1			1
Strandskata	1			1
Rödbena	1			1
Drillsnäppa		1	1	1
Roskarl	4			4
Labbe	2			2
Skrattmåå	310			310
Fiskmåå	107			107
Silltrut	267			267
Gråtrut	219			219
Havstrut	27			27
Fisktärna	119			119
Silvertärna	379			379
Tordmule	147			147
Tobisgrissla	16			16
Berguv	1			1
Kattuggla	8			8
Slaguggla	8			8
Tornseglare	5			5
Gråspett		1		1
Ladusvala	13	1	1	13
Trädiplärka	2	4	4	6
Ängspiplärka		6	6	6
Gulärla		1	1	1
Forsärla	4			4
Sädesärla	5	10	11	15
Järnsparv		50	50	50
Rödhake		29	28	29
Näktergal		3	3	3
Blåhake		23	23	23
Rödstjärt		1	1	1
Buskskvätta		10	10	10
Koltrast		6	6	6

Art	Pull	Flygg	RMV	Summa
Björktrast	5	1	1	6
Taltrast		2	2	2
Rödvingetrast		4	4	4
Sävsångare		17	17	17
Rörsångare		41	41	41
Härmsångare		1	1	1
Årtsångare		28	28	28
Törnsångare		22	22	22
Trädgårdssångare	2	52	54	54
Svarthätta		23	23	23
Grönsångare		2	2	2
Gransångare		55	55	55
Lövsångare		316	316	316
Grå flugsnappare		1	1	1
Svart vit flugsnappare	46	6	6	52
Stjärtmes		3	3	3
Talltita		13	11	13
Tofsmes		2		2
Svartmes		7	1	7
Blåmes	12	54	36	66
Talgoxe	47	77	29	124
Nötväcka		2		2
Trädkrypare		6	1	6
Törnskata		4	4	4
Skata		2	2	2
Kaja	2			2
Stare	117			117
Pilfink		15	3	15
Bofink		49	38	49
Bergfink		52	30	52
Grönfink		23	12	23
Steglits		9	9	9
Grönsiska		287	250	287
Gråsiska		471	443	471
Snösiska		4	4	4
Rosenfink		15	15	15
Domherre		30	3	30
Gulspurv		14	2	14
Videsparv		2	2	2
Sävparv		41	41	41
Summa	1939	1905	1685	3844

Återfyndskarta

- 1 Silltrut
- 2 Gråsiska
- 3 Skrattmås
- 4 Fisktärna
- 5 Sävspurv
- 6 Trana
- A Grönsiska

HUDIKSVALLSREGIONENS FÅGELKLUBB
EKONOMISK REDOVISNING FÖR VERKSAMHETSÅRET 2004

RESULTATRÄKNING

Intäkter

Medlemsavgifter	11 770:00
Dekalförsäljning	450:00
Summa intäkter	12 220:00

Kostnader

Tryckning av Nattvakan	12 342:00
Arbetsmaterial till fågeltornet	188:00
Årsavgift postgiro plus utbetalningskort	929:50
Porto och kuvert	1 504:00
Summa kostnader	14 963:50

Årets överskott -2 743:50

Summa kostnader och årets överskott **12 220:00**

BALANSRÄKNING

Tillgångar

Innestående på postgirokonto	12 590:04
Summa tillgångar	12 590:04

Skulder och eget kapital

Skulder 0:00

Eget kapital

Balanserat överskott	-2003	15 333:54
	2004	-2 743:50

Summa **12 590:04**

Dessutom förfogar klubben över en fond efter Magnus Johansson, 8 978:41

Ismås, Lerkil december 2004. Foto: Mats Axbrink.

Ismåsen i Lerkil

Karin Svensson

INGEN SOM ÄR LITE INTRESSERAD AV FÅGLAR kan väl ha undgått att höra talas om vinterns stora ornitologiska dragplåster, ismåsen i Lerkils hamn. Fågeln har figurerat både i dagspressen och i TV:s nyhetssändningar och måste nog vara en av de mest omskrivna och fotograferade fåglarna i Sverige någonsin.

Historien om ismåsen, som normalt sett finns i högartiska områden såsom Grönland

och Spetsbergen, börjar i mitten av november förra året då en trolig ismåses ses i farvatten utanför Vinga. Hela skådarsverige väntar därefter med spänning på vad som ska hända, och på söndagen den femte december dyker ismåsen upp igen. Denna gång ses den flyga söderut vid Onsalahalvön i Halland. Därefter kan ismåsen iaktas i stort sett varje dag inne i Lerkils fiskehamn, där den

uppehåller sig ändå fram till den femte januari 2005. Skådare från norr till söder, och från våra grannländer, strömmar i tusental till Lerkil för att titta på den mycket vackra och orädda ismåsen.

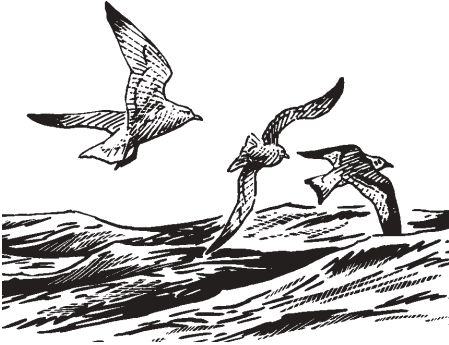
Själv åkte jag tillsammans med ett gäng Gävleskådare ner för att titta på ismåsen helgen före jul. Vi hade hyrt en minibuss och körde nattetid ner till Halland. Vid halvsjuttiden på morgonen var vi framme i Lerkil. Fler bilar anlände och så fort det ljusnade började alla att spana efter ismåsen. Efter ungefär en timme kom den äntligen inflygande över skären och slog sig ner på en av sina favoritplatser, en vitmålad sten ytterst på hamnpiren. Där verkade den trivas, kanske trodde den att stenen var ett isblock! Efter en stund lyfte fågeln, flög en runda rakt ovanför våra huvuden, och landade sedan vid utlagt fiskrens cirka 20 m framför där vi stod.

Helt orädd började den äta och var som närmast på mindre än 10 m håll. Vi kunde verkligen studera ismåsen i detalj, och jag måste säga att det var en av de läckraste fåglar jag sett.

Efter en dryg timmes tid, när alla sett sig mätta på ismåsen, åkte vi vidare norrut längs kusten. Vid Stora Amundön stannade vi för att leta efter två svartnäbbade islommar. Vi lyckades inte hitta några islommar, utan åkte istället vidare in till Göteborg. Där hade vi bättre tur och fick efter någon timme se den svarthuvad mås som höll till i Göta älv vid Älvsborgsbrons fäste. Dagen därpå skådade vi vid Glommens hamn och Getterön, där vi bland mycket annat fick se tretåig mås och havssula. Vid tvåtiden på eftermiddagen var det dags att åka hemåt. Alla var naturligtvis mycket nöjda med resan, den kritvita ismåsen kommer vi att minnas länge.

Ismåsen var som synes inte speciellt skygg. Lerkil, december 2004. Foto: Mats Axbrink.

Citattävling

Karin Svensson

FÅGLAR FÖREKOMMER INTE BARA ute i naturen, utan också ofta i litteraturen. Här följer tio citat hämtade från tio olika böcker. Tävlingen går ut på att para ihop rätt citat med rätt boktitel och författare. Den som har flest rätt vinner ett presentkort på 100 kr. Lycka till!

Skicka in din lösning senast den 31/5-2005 till:

Karin Svensson
Blockvägen 16 F
824 34 HUDIKSVALL
eller e-post: karin.svensson@hutb.se

- 1 Winter stod på däck med vinden i håret. Någon fiskade på klipporna alldeles bakom hamnen. Han hade fått napp, eller var på väg: måsarna kretsade i sina egna cirklar, skrek uppmuntrande till mannen som bar en bred keps mot måsskiten som kunde falla som snö från himlen.
- 2 Bäst jag ligger där och gråter med ansiktet mot kudden, hör jag ett kurrande

alldeles nära, och när jag tittar upp, så sitter där en duva på fönsterblecket och ser på mig med sina snälla ögon. En snövit duva, märk väl, inte en sån där grå som duvorna på gården! En snövit duva, ingen kan förstå hur det kändes, när jag fick se den. För det var ju precis som i sången – ”kanske en kväll flyger en snövit duva hem till ditt tjäll”

- 3 Fågeltornet, han hade valt fågeltornet. Av något annat obegripligt skäl. Det var väl scouterna som hade byggt det en gång i tiden. Antar jag. Ett högt rankigt träskellett med en plattform högst upp, där man kunde sitta med sin kikare och glo på fåglar. Eller andra djur. Eller grantoppar eller vad man nu hade för böjelser. Halvvägs mellan Skåleklinten och Svanhalskärren ungefär.
- 4 Plötsligen fick Jarro syn på några av de andra andrakarna, i vilkas sällskap han förr i världen hade sträckt fram och åter över sjön. De var långt borta, men Jarro kallade dem till sig med ett par höga rop. De besvarade dem, och en stor, vacker flock närmade sig. Redan innan de var framkomna, började Jarro berätta dem om sin underbara räddning och om människornas godhet. I detsamma smällde två skott bakom honom. Tre änder sjönk döda ner i vassen, och Cesar plumsade ut och fångade upp dem. Då förstod Jarro. Människorna hade räddat honom för att kunna använda honom som lockfågel. Och det hade lyckats dem. Tre änder hade dött för hans skull.
- 5 Hur det än var så var världen full av gökrop. Hon fick se göken. Först trodde hon att det var en rovfågel som slog till i en låg gran. Det steg en multen och mättad lukt ur skogen, förskuren med en fin syrlighet från de ljusröda kottanlagen i

granarnas grenspetsar. Hon sjönk ner på huk i mossan. I stillheten ropade fågeln och avslöjade sig. Förr hade man trott att han blev en hök när sommaren var slut. Då slog han med klorna utspärrade. Då fick han blodig näbb.

- 6 En liten svart och vit fågel dök ner och stod och vippade med stjärten alldeles framför nosen på X. X tog sats och tänkte redan, att middagen var ordnad, men just som han skulle knipa fågeln, flög den blixtnabbt upp igen, muntert kvittrande. Det där upprepades flera gånger, fågeln höjde och sänkte sig och vippade, X kröp ihop, tog sats och hoppade, men inte fick han tag i bytet.

- Försöker du fånga fröken retsticka? sa Stor-Stina.
- Jag? Neej då, svarade X och försökte se obesvärad ut.

- 7 Det sista han tänkte på var nattfåglarna som sträckte någonstans långt ovanför honom. Himlen som rörde sig mot söder. En sista gång försökte han ta sig lös ur smärtan. Sedan var allting över. Klockan var tjugo minuter över elva, kvällen den 21 september 1994. Just den natten flög stora flockar av taltrastar och rödvingtrastar söderut. De kom norrifrån och låg på en sydvästlig linje rakt över Falsterbo, på väg mot värmen som väntade dem långt borta.

- 8 Högt skrek örnfursten, som Gandalf hade sagt ett par ord till. Svarta svepte de stora fåglarna i hans följe iväg, och ner sköt de som stora svarta skuggor. Vargarna ylade och skar tänder, vättarna skrek, stampade av raseri och slungade förgäves upp sina tunga spjut i luften. Över dem störtade örnarna ner, det

mörka skydraget av svepande vingar slog omkull dem långt bort, och örnklor klöste vättar i ansiktet.

- 9 Här var Gusten som hemma hos sig; kände var sten, visste var han skulle lyfta på enruskan för att finna den häckande ejderhonan, som lät stryka sig på ryggen och nappade honom i byxbenet; här stack han ner sin klykstör i en bergränna och tog fram tordmularne, som han vred halsen av till frukost.
- 10 Katten är gammal han med, han har gått här i minst tio år. Skatorna är ännu äldre, det kan jag svära på. Dem har jag sett här år efter år. Men jag har aldrig sett dem så halta och vilsekomna. Så viljelösa, de brukar sitta och brösta sig, som fransmän i vanliga fall då de planerar ett bobygge. De har trott sig vara frihetens och fåglarnas rättmätiga försvarare. Nu har de fått nog. Snart har jag fått nog och prövar en skvätt brännvin.

Boktitlar:

- A Händelser vid vatten av Kerstin Ekman
- B Bilbo-en hobbits äventyr av J.R.R. Tolkien
- C Den femte kvinnan av Henning Mankell
- D Bröderna Lejonhjärta av Astrid Lindgren
- E Innan himlen klarnar av Stig Claesson
- F Nils Holgerssons underbara resa genom Sverige av Selma Lagerlöf
- G Hemsöborna av August Strindberg
- H Pelle Svanslös på äventyr av Gösta Knutsson
- I Segel av sten av Åke Edwardson
- J Skuggorna och regnet av Håkan Nesser

Svar till tävlingen i Nattvakan 2-2004

De rätta svaren till tävlingen i förra numret var:

- 1 Stork
- 2 Brushane

Gammal hane av gråsiska. Foto: Lars G Lindström, Håstaby mars 2004.

- 3 Enkelbeckasin
- 4 Bivråk
- 5 Entita
- 6 Brunand
- 7 Tjäder
- 8 Blåhake
- 9 Taltrast
- 10 Steglits

- 11 Roskarl
- 12 Kungsörn
- 13 Siska
- 14 Pilfink

Rätt ord i de inramade lodräta rutorna blev då rubinnäktergal. Siv Svensson lottades fram som vinnare av CD-skivan Trädgårdsfåglar. Grattis!

Kallelse till Årsmöte

15/3 klockan 18.30 på Räddningstjänsten

Sedvanliga årsmötesförhandlingar

Mats Axbrink visar bilder från en resa till Turkiet

Fika

Välkomna!

Ringduva sågs i januari. Denna fågel knäpptes dock inte då. Foto: Lars G Lindström.

Fortsättning från sidan 3

Det fanns en del bär i markerna under hösten och då kommer förstas sidensvansarna och besöker oss. Visserligen sågs en hel del stora flockar, men visst har det funnits hösttar med betydligt större flockar. Tallbitar sågs förvånansvärt sparsamt, men här ska i alla fall framhållas 71 stycken sydsträckande i slutet av oktober i Gnarp. Under avdelningen rariteter under hösten kan följande observationer nämnas: en rördrom som flög (!) över Hudiksvall i början av september, lappuggla i Norrbobyn i slutet av samma månad och i oktober skärsnäppa på Stor-Hällan den 9:e, lappmes i Sörfjärden den 20:e, ringtrast på Kuggören den 24:e samt slutligen en kungfågelsångare på samma lokal den 31:a.

November karaktäriserades av kyla och en hel del snö. Skulle det bli en hård vinter? Nej, december och januari måste ju vädermässigt betecknas som rena höstmånaderna med mildt, blåsigt och regn. Kanske var det vädret som gjorde att både ringduva (Hålsjö) och tornfalk (Hölick) sågs på en så konstig tid som

mitten av januari. En nyligen död sädesärla i Hudiksvall i mellandagarna var också högst oväntat. Förhoppningsvis var fyndet av tornfalken en effekt av att det verkade vara gott om sork i markerna. Sparv-, katt- och pärlugglor hördes redan i december och i början av året hördes också slag- och lappuggla spela. Hoppas inte snöbristen raserar gnagarnas möjligheter att överleva vintern. Ut och lyssna!

Under vintern sågs också en del andra rariteter. Smådoppingen som hittades vid Dressviken i början av december medförde att även en ung vitnäbbad islom sågs i samma område. Återigen en effekt av att en funnen raritet ofta leder till fler (se förra numret av Nattvakan). Måhända var det samma unga "vitnäsa"* som redan den 14 november observerats vid Härte? *Vitnäsa - slanguttryck för vitnäbbad islom. Andra arter i samma kategori: svartnäsa - svartnäbbad islom, smalnäsa - smalnäbbad simsnäppa, brednäsa - brednäbbad simsnäppa, pille - pilgrimsfalk, brelle - bredstjärtad labb.

Nyårsexkursionen

2005-01-01

Karin Svensson

PRECIS SOM ALLA TIDIGARE ÅR började fågelklubbens verksamhet år 2005 med skådningen och artjakten på nyårsdagen. Den här gången var vi totalt tio skådare som deltog, men några av dessa var med bara halva dagen. Även i år fanns också deltagare från Gävle och Holmsveden med. Mycket glädjande att vår exkursion också lockar hit deltagare från andra kommuner.

Det gäller ju att se så många arter som möjligt under dagen. Man måste därför besöka platser med så många varierande biotoper som möjligt. Dygnetns ljusa timmar är naturligtvis en begränsande faktor och det finns därför inte tid att stanna någon längre stund på varje ställe. Exkursionen måste också vara väl förberedd, det gäller att redan innan veta

vid vilket fågelbord bofink och koltrast håller till och var sångsvan, strömstare och småskrake finns. Någon tid att länge söka efter en art har man inte. Långa fikapauser är det heller inte tal om, men det går utmärkt att fika i bilen på väg till nästa ställe.

Årets exkursion startade som vanligt vid Lillfjärden där gräsand, kanadagås och grågås fanns. Vidare till Forsa kyrka där en strömstare snyggt visade upp sig i ån. Andra arter vid kyrkan var bland annat tamduva, pilfink och blåmes. Vid matningen i Rolfsta kunde vi sedan pricka av alla övriga fågelbordsarter så som talltita, gulspurv, nötväcka, större hackspett och grönfink. En flock siden-svansar slog sig passande nog ner i en björk, men den roligaste arten i Rolfsta var en järpe som hördes spela från skogsbrynet.

Soptippen gav som vanligt bra utdelning med nio nya arter. I en liten flock med gråsiskor upptäcktes också en snösiska och efter mycket om och men dök en ensam stare upp. Tur! Andra arter på tippen var bland annat duvhök, havsörn och koltrast. Från tippen vidare till Iggesund, där vi i år verkligen hade oflyt. Bara två nya arter, gråspurv och spillkråka. Oturen höll i sig inne i stan där vi missade både steglits, som regelbundet setts vid min fågelmatning hela vintern, och bergfink som någon dag tidigare setts i Sandvalla. Vi fick istället nöja oss med bofink och en ensam turduva i Sanna.

När vi lämnade stan för att åka ut mot Hornslandet hade vi sett 35 olika arter. Det såg alltså mörkt ut att vi skulle kunna komma upp till 50 arter, och därmed slå det gällande rekordet. Men ute på Hornslandet tog oturen slut. Vid Kuggören fick vi in inte mindre än nio nya arter, bland annat knölsvan, sångsvan, svärta, tobisgrissla och gråspett. Nu saknades bara sex arter för att det skulle bli nytt rekord. Snabbt vidare mot Hölick för att försöka hitta dessa innan det blev mörkt. Efter vägen dit flög några mesar över vägen,

Bofink sågs den första januari. Denna fågel knäpptes dock inte då. Foto: Lars G Lindström.

vi stannade för att kolla in dessa och bland mesarna upptäcktes en mindre hackspett. Öväntat och kul. Framme i Hölick började vi med att gå in på campingområdet där några av husvagnsägarna har satt upp talgbollar och fröautomater. Det dröjde inte länge förrän vi hittat tre nya arter, svartmes, tofsmes och trädkrypore. Nu gällde det att skynda sig ut till havet. Efter en stunds ivrigt spanande ut över ett blåsigt hav lyckades vi hitta både en flock alfåglar samt fyra stycken småskrakar. Därmed var det nya rekordet ett faktum, vi

hade äntligen lyckats komma upp till 50 arter. Men det var inte slut med detta, som en extra krydda flög en orre över vägen när vi i halvmörkret var på väg hem igen. Det nya och gällande rekordet lyder alltså på 51 arter. Inte illa! Detta bevisar ju också att det verkligen finns fåglar att upptäcka trots att det är mitt i vintern.

(Inom parentes kan nämnas att fram till och med den 7/1-2005 hade ytterligare 18 nya arter observerats i Hudiksvalls- och Nordanstigs kommuner.)

Utdrag ur

Fåglar i folktron

av Carl-Herman Tillhagen

Maria Dunder

SOMLIGA HAR TUR, ANDRA HAR DET INTE... Karin köpte boken, som ni nu skall få ett smakprov ur, på auktion för 20 kr, medan jag fick söka med ljus och lykta för att slutligen hitta den på ett antikvariat i Uppsala för 380 kr! Boken jag talar om heter Fåglar i folktron och är skriven av Carl-Herman Tillhagen, som inleder den så här: ”Detta arbete har jag kallat *Fåglar i folktron*. Titeln anger också ämnets begränsning. Folktron sysslar nämligen inte lika ingående med *alla* fåglar, utan endast med dem som av någon anledning fångat folktankens intresse.”

Jag hoppas att dessa utdrag kommer att fånga ditt intresse, och skulle du komma över

ett exemplar av denna bok, så lyd mitt råd och köp den!

Vi inleder med tre blodiga skildringar...

Varför raphönan har röda fötter

Bland mohammedanerna i Mindre Asien berättar man följande sägen: Hassan Huséin, son till Ali, den fjärde kalifen efter Mohammed – välsignat vare hans namn! – blev en gång förföljd av de otrogna. Efter att länge ha flytt undan sina förföljare fann Hassan Huséin en ihålig poppel.

– Prisad vare Allah, allförbarmaren! Utropade Alis son, och trängde sig in i det ihåliga trädet, där han höll sig dold i väntan på att hans fiender skulle avlägsna sig. I tvenne dagar stannade han där, och Hassan Huséin tackade redan i sitt hjärta den Allsmåktige som räddat honom undan de otrogna, då dessa på nytt uppenbarade sig i närheten av hans gömställe. I detsamma ropade en raphöna enligt sin vana: ”Cac-cabac! Cac covac!”. Nu betyder emellertid ordet ”cabac” på turkiska poppel och ”covac” är en ihålighet i ett träd, så vad raphönan ropade var helt enkelt: ”Hålan i poppeln! Hålan i poppeln!” – Vad månne detta kan betyda? Sade de otrognas anförare. – Säkert har någon gömt sig i poppeln, svarade honom en av de otrogna. Kanske är det rentav Hassan Huséin – Må Gud förbanna honom på den yttersta dagen! Alla rusade till poppeln, fann Hassan Huséin och dödade honom på stället, och drog sedan bort. Men raphönan flög fram till den fallne och färgade sina fötter och sin näbb i Guds-tjänarens blod. Sedan dess har de förblivit röda, raphönan till evärdelig skam. Ingen vill därför ha henne till husdjur, och jakten på henne är en Gud och människor behaglig gärning.

Varför duvan har röda fötter

När Noak sände ut duvan för att ta reda på

hur långt vattnet sjunkit undan, satte hon sig på en ek som stack upp ur vattnet. Fötterna smutsades emellertid av vattnet som var rödfärgat av alla de människors blod, som omkommit i syndafloden. Därför färgades duvans fötter röda, och så har de sedan förblivit.

Rödhakesångarens röda bröst

Då Kristus hängde på korset, slog sig två fåglar ner bredvid honom. Den ena var en skata. På den tiden hade skatan grannare dräkt än någon annan befjädrad varelse. En fjädervipa prydde dess huvud, och hennes stjärt överbjöd påfågeln i glans. Men ack! Hennes skönhet kunde blott jämföras med hennes dåliga sinnelag. Den onda fågeln skymfades Återlösaren, då han led sina plågor. Den andre var en mager fågel i mörk fjäderdräkt som ödmjukt närmade sig korset, ängsligt kvittrande i sin sorg. Med sina vingar torcade den bort tårarna från Frälsarens kinder, och med näbben sökte den dra ut törnena som sargat han panna. En bloddroppe föll därvid från Kristi huvud ner på fågeln bröst och färgade dess fjädrar röda. – Välsignad vare du! Sade Frälsaren. Du som deltar i mina lidanden. Varhelst du befinner dig skall glädje och lycka följa dig! Blå som himmelen skall dina ägg vara! Och hädanefter skall du vara Guds egen fågel, bäraren av goda tidender! – Men du, sade Frälsaren, vändande sig till skatan, varde du förbannad! Inte längre skall fjädervippan och de andra lysande fjädrarna som du är så stolt över pryda dig! Din färg skall vara sorgens färg, ditt liv hårt och för eviga tider skall ditt bo stå öppet för stormen.

...för att avsluta med en lättsammare.

Hur kungsfågeln har fått sitt namn

Fåglarna kom en gång sams om att välja en kung. De beslöt att den som kunde flyga högst

*Rödhakesångaren med sitt röda bröst.
Foto: Lars G Lindström, augusti 2004.*

skulle få kungavärdigheten. Örnen flög med mäktiga vingslag allt högre upp i skyn, högre än någon annan fågel förmådde. När han inte orkade nå högre, ropade han: – Nu är jag kung! Nu är jag högst av alla! Men då flög en liten, liten fågel upp från örnens rygg och kvittrade: – Nej, ännu högre är jag! Nu är jag kung! Och sen den dagen får den lilla fågeln bära namnet kungsfågel.

Fjällgåsnotiser

- Den 30:e december observerades 85 övervintrande fjällgäss i Holland. Nära Strijen betade 51 stycken, vid Petten 17 och nära Goudswaard också 17. De allra flesta gässen är ju ”våra”, det vill säga de som rastar här både vår och höst. En av gässen var dock märkt på ett annorlunda sätt. Avläsning av ringarna visade att den tillhörde det Finska fjällgåsprojektet och blev utsläppt förra året.

- Många av de fjällgäss som häckar på den ryska tundran, upp mot ishavet, rastar på hösten i Kazakstan vid sjön Kulykol. I september och oktober räknades totalt in 857 rastande fåglar.

- Den lilla spillra av den ursprungliga Skandinaviska fjällgässtammen som häckar i Nordnorge hade förra året ingen lyckad häckningssäsong. Vid Porsangerfjorden observerades i slutet av augusti 27 fåglar, därav endast sex ungfåglar.

- Om man är intresserad av hur östliga fjällgäss flyttar kan man gå in på en hemsida vid namn ”Portal to the Lesser White-fronted goose”. Där kan man följa hur satellitmärkta ryska fjällgäss rör sig.

Man försåg tre fjällgäss som häckade vid Uralbergen, nästan vid ishavet, med satellit-sändare förra sommaren.

Höstflytten startade den 30:e augusti och nästan hela september tillbringades vid floden Ob cirka 15 mil längre söderut. I slutet av september fortsatte flytten till norra Kazakstan. I början av oktober, när fåglarna befann sig i södra Kazakstan, förlorades kontakten med två av fåglarna.

Den 10:e november fortsatte flytten för den gås som man fortfarande hade kontakt

med, nu mot Azerbadjan. Tio dagar senare befanns sig fågeln i östra Turkiet för att slutligen i slutet av november nå sina övervintringsquarter i Irak. Sedan dess har fågeln bytt rastställe flera gånger. Nu senast (26:e januari) befann den sig tio mil sydost om Bagdad nära floden Eufkrat. Vi får hoppas att fågeln överlever och att sändaren fungerar när flytten mot häckningsområdena startar. Om ni är intresserade, gå då in på <http://www.piskulka.net/Satellite%20tracking.htm>. Nya rapporter kommer var sjätte dag.

En av de få fjällgäss, av de fåglar som rastar hos oss, som numera är märkta. Denna fågel har nummer 093 (gul, vit, blå) och är en hane född 1995. Denna bild togs nu i höstas i Lillfjärden. För första gången var inte partnern 059 med.

Kustpipare. Gran, september 2004. Foto: Lars G Lindström.

Program

vår–höst

Samling där inte annat anges är alltid vid Lillfjärdens utfodringsplats.

Ugglexkursion 8/3

Tid: 19.30
Samling: Lillfjärden
Ansvarig: Mats Sundkvist 0650-16729

Under bland annat första januariexkursionen sågs en del gnagare, så vi får, trots att det finns lite snö, hoppas att ugglorna har tillgång till föda och att de ropar denna kväll.

Årsmöte 15/3

Tid: 18.30
Plats: Räddningstjänsten

Sedvanliga årsmötesförhandlingar. Mats Axbrink visar bilder och berättar från en resa till Turkiet. Många fina fågelbilder på för oss rara arter utlovas. Fågelklubben bjuder på fika.

Ugglyyssning

18/3

Tid: 18.30
Samling: Parkeringen Gnarps skola
Ansvarig: Lars Norman, 0652-206 61

Nordanstigs naturskyddsförening anordnar en månskensvandring i skogen med ugglyyssning. Medtag fika och korv för grillning. **OBS! Felaktigt datum i förra numret av Nattvakan.**

Fågelholkstillverkning

5/4

Tid: 18.00
Plats: Slöjdsalen, Backens skola i Harmånger
Anmälan : Torsten Hansson, 0652-320 51

Nordanstigs naturskyddsförening bjuder på fika. Många fåglar är hemlösa. Gör ditt för att minska bostadsbristen bland fåglarna. Föranmälan till Torsten.

Orrlek april-maj

Bokning: Sven Norman, 0652-204 18

På en myr i Gnarp kan orrarna och deras spel studeras på nära håll från en koja med plats för två personer.

Tisdagsexkursioner

12/4, 19/4, 26/4, 3/5, 10/5, 17/5

Tid: 17.30
Ansvariga:

12/4 Maria Dunder, 0650-13772
19/4 Mats Sundkvist, 0650-167 29
26/4 Karin Svensson, 0650-175 37
3/5 Niclas Vallin, 0652-141 20
10/5 Seve Sundkvist, 0650-964 78
17/5 Lars G Lindström, 0650-141 21

Årets höjdpunkter. Flyttfåglarna kommer och med dem våren. Tänk bara på att få höra den första tranflocken ropa och titta på den första sädesärlan för året.

Fågelskådningens dag

9/5

Tid: 08.00
Plats: Fågeltornet Tunasjön
Ansvarig: Sven Carlberg, 0650-59 52 89

Tunasjön kan vid denna tid vara en mycket bra lokal för rastande fåglar på sin flytt mot norr.

Tjejskådning

21/5

Tid: 07.00
Samling: Lillfjärden
Ansvarig: Karin Svensson, 0650-175 37

Väderleksprognosen lovar en varm och fin dag. Enligt alla fågelexperter så blir dagen mycket lyckad. Bara kvinnliga medlemmar.

Harmångersån

24/5

Tid: 18.00
Samling: Reningsverket i Strömsbruk
Ansvarig: Ragnar Svensson 0650-320 29

Traditionsenligt så genomför Nordanstigs naturskyddsförening en vandring efter Harmångersån i slutet av maj. De flesta av våra vanliga sångare kan avlyssnas.

Gran

28/5

Tid: 05.30
Samling: Mellanfjärden
Ansvarig: Karin Svensson, 0650-175 37

En av de mest intressanta exkursioner som fågelklubben gör. Problemet är bara att båten inte tar mer än 14 personer. Om du inte har varit på Hälsinglands östligaste punkt förut, ta chansen nu och anmäl dig tidigt till Karin. Ingen kommer att bli besviken.

Nattsångare

10/6

Tid: 21.00
Samling: Lillfjärden
Ansvarig: Mats Axbrink, 0650-963 87

Långtidsprognoserna? visar att i andra halvan av maj så kommer varma vindar att blåsa från sydost. Med andra ord perfekta förhållanden för att många av nattsångarna från de baltiska staterna skall förlänga sin flyttning och dyka upp hos oss. Mer behövs inte sägas.

Tretåig hackspett häckar på Gran.

Vadare på Stenö

6/8

Tid: 07.00
Samling: Lillfjärden
Ansvarig: L G Lindström 0650-141 21

I början av augusti kan, för våra trakter, stora mängder vadare rasta vid Stenö, Söderhamn om väderleken och vattenståndet är det bästa. Bland de arter som man har chans att se kan nämnas sandlöpare, kustpipare, kustsnäppa och småsnäppa. Alla hemmahörande i de Ark-tiska regionerna.

Ung kärrensnäppa rastande på Gran i September 2004. Foto: Lars G Lindström.

Gåsräkning

6/9, 20/9

Tid: 17.30
Samling: Lillfjärden
Ansvariga: L G Lindström, 0650-141 21
Mats Axbrink, 0650-963 87

Att räkna gäss är roligt. Gässen är samlade i grupper men därmed inte lätträknade där de går tätt intill varandra. Förra året avslöjade vi dessutom en tjuvskjytt som sköt en grågås trots att det är förbjudet.

World Bird Watch Day

1/10

Tid: 07.00
Samling: Lillfjärden
Ansvarig: Karin Svensson, 0650-175 37

Höstens sista programpunkt. I hela världen observeras antalet arter och antalet individer. Du kan också vara med och bidra på en av fågelskådningens viktigaste dagar. Troligtvis går färden mot Hornslandet, en bra fågelokal denna tid på året.

Two summer species. Above, redstart. Below, goshawk. Photo: Lars G Lindström.

